Demo Finlandin asiantuntijalausunto valtioneuvoston kansainvälisten taloussuhteiden ja kehitysyhteistyön selonteosta

12.11.2024

Puolueiden kansainvälinen demokratiayhteistyö – Demo Finland kiittää ulkoasiainvaliokuntaa mahdollisuudesta lausua valtioneuvoston kansainvälisten taloussuhteiden ja kehitysyhteistyön selonteosta.

Lausunnon päähuomiot:

- Valtioneuvoston kansainvälisten taloussuhteiden ja kehitysyhteistyön selonteossa demokratia on yksi kestävän yhteiskunnallisen kehityksen edellytyksistä, joita Suomi tukee. **Demo Finland esittää, että demokratian, oikeusvaltion ja ihmisoikeuksien tulee näkyä johdonmukaisesti myös strategisten toimien tasolla.**
- Demokratia on uhattuna ympäri maailmaa. **Selonteon toimeenpanossa on huomioitava, että kehitysyhteistyön ehdollistaminen ja kaupan roolin vahvistaminen eivät saa johtaa autoritaarisen kehityksen tukemiseen.**
- Kaupan linkittyessä entistä vahvemmin kehitysyhteistyöhön siinä on myös noudatettava kehitysyhteistyön kriteereitä ja tulostavoitteita, ja ihmisoikeuksien ja demokratian on oltava keskiössä.
- Kansainvälistä demokratiatukea on jatkettava johdonmukaisesti ja erityisesti kansalaisyhteiskuntaa tuettava myös niissä konteksteissa, joissa demokratia taantuu ja tukea kyseenalaistetaan.

Demo Finland pitää tärkeänä, että toimiva demokratia, oikeusvaltio, ihmisoikeudet ja elinvoimainen kansalaisyhteiskunta ovat selonteossa huomioitu kestävän kehityksen edellytyksinä, joita Suomi tukee. Korostamme, että **ilman demokratiaa ja aktiivista kansalaisyhteiskuntaa kehitystavoitteisiin ei voida päästä.** Demokratiat muun muassa ehkäisevät autoritaarisia valtioita tehokkaammin lapsikuolleisuutta ja tukevat kouluttautumista, tekevät ilmastonmuutosta torjuvia toimia, lisäävät sukupuolten tasa-arvoa ja vähentävät korruptiota.

Demokratian edistäminen on tärkeää myös kansainvälisiin taloussuhteisiin liittyvien tavoitteiden kannalta. Demo Finlandin syksyllä julkaistu, tutkimustietoa kokoava *Vahva demokratia talouskasvun tuottajana* -selvitys osoittaa, että **demokratia vahvistaa myös talouskasvua**. Tutkimuskirjallisuuden pohjalta demokratiasta voidaan tunnistaa mekanismeja, jotka tuottavat talouskasvulle suotuisimman toimintaympäristön verrattuna autoritaarisiin järjestelmiin. Demokratioissa toimiva oikeusvaltio suojelee yritysten ja kansalaisten omistusoikeuksia, ja poliittinen päätöksenteko on vakaampaa. Demokratiat kerryttävät enemmän inhimillistä pääomaa ja tukevat innovaatioita ja teknologista kehitystä.

Demokratia tarvitsee kuitenkin johdonmukaista, kohdennettua tukea. Demokratian tila on heikentynyt ympäri maailmaa jo useiden vuosien ajan, minkä vahvistavat vuosittain julkaistavat demokratiaraportit. International IDEA:n vuoden 2024 *Global State of Democracy* -raportin mukaan 47 % maailman valtioista liikkuu tällä hetkellä autoritaariseen suuntaan. Vaikka vuosi 2024 on nimetty vaalien supervuodeksi ja yli 40 maassa käydään vaaleja, raportti osoittaa, että vaalien

luotettavuus on heikentynyt ja vaalitulos kyseenalaistetaan yhä useammin rauhanomaisen vallanvaihdon sijaan. Tutkimusinstituutti V-Demin arvion mukaan vuodesta 2009 lähtien itsevaltaistuvissa maissa asuvien ihmisten määrä on ylittänyt demokratioissa elävien määrän, ja jopa 71 % maailman väestöstä elää tällä hetkellä autokratioissa. Demokratian eri osa-alueista ilmaisunvapaus, vapaat ja luotettavat vaalit sekä kansalaisyhteiskunnan toimintavapaudet ovat suurimman uhan alla. Tämä huolestuttava kehityskulku koskee sekä uusia että vakiintuneita demokratioita.

Suomen tulee tukea demokratiaa juhlapuheiden lisäksi tekoina. Demokratiatukea tehdään entistä haastavammissa olosuhteissa ja uhkana on kansainvälisten demokratiatukitoimijoiden vetäytyminen autoritaarisen kehityksen edessä. Yhteistyötä kansainvälisten demokratiatukitoimijoiden kanssa haastatetaan useissa itsevaltaistuvissa maissa. Esimerkiksi CIVICUS:n *State of Civil Society Report 2024* nostaa esille, että useissa valtioissa on edistetty lainsäädäntöä, joka rajoittaa kansainvälistä tukea kansalaisyhteiskunnalle. Kansainvälistä tukea vastaanottavia järjestöjä leimataan “ulkomaisiksi agenteiksi” ja uhkaa kohdistetaan yhä enemmän yksilöihin järjestöjen lisäksi. **Vastauksena tähän kehitykseen tulisi olla demokratiatukijoiden pitkäjänteinen tuki kansalaisyhteiskunnalle ja yhteistyö toimintaedellytyksiä uhkaavien esitysten torjumiseksi.** On keskeistä, että demokratia- ja oikeusvaltiotyössä keskitytään rakenteiden lisäksi ihmisiin. Hyväkään lainsäädäntö ei takaa esimerkiksi korruption vähenemistä tai moninaista, osallistavaa yhteiskuntaa, mikäli toimeenpanossa on puutteita ja järjestelmässä toimivat ihmiset eivät ole sitoutuneita demokratian periaatteisiin.

Selonteon mukainen kehitysyhteistyön ehdollistaminen valtion omien kansalaisten vastaanottamiselle ja kansainvälisen sääntöperusteisen järjestyksen tukemiselle **ei saa tarkoittaa sitä, että maiden demokraattisille toimijoille ei kohdistettaisi tukea**. Lisäksi Demo Finland korostaa, että myös Suomen tulee vastavuoroisesti toimia kansainvälisen sääntöperusteisen järjestyksen mukaisesti ja sen tukemiseksi. Suomi ei voi uskottavasti vaatia sen kunnioittamista muilta, mikäli se ei itse toimi järjestelmän mukaisesti.

Kansainvälisten taloussuhteiden ja kehitysyhteistyön selonteossa kehitysyhteistyö ja kauppapoliittiset tavoitteet linkitetään toisiinsa entistä vahvemmin. Kehitysyhteistyössä keskitytään yhä enemmän kauppaa tukevaan kehitysyhteistyörahoitukseen, ja tavoitteena on tukea Suomen kaupallistaloudellisia intressejä kehittyvillä markkinoilla. Kehityspolitiikan kokonaisvaltaiseksi tavoitteeksi määritellään kaupan ja kehityksen entistä tiiviimpi yhteys. Demo Finland huomauttaa, että kehitysyhteistyössä köyhyyden vähentämisen tulisi olla keskiössä. **Myös kauppaa tukevassa kehitysyhteistyörahoituksessa on huomioitava kehitysyhteistyön kansainvälisesti hyväksytyt kriteerit, ja ihmisoikeuksien ja demokratian on oltava fokuksena.**

Korostamme, että painotuksen lisääntyessä kaupallisten intressien edistämiseen toimeenpanossa tulee olla perinpohjainen ymmärrys kumppanimaiden poliittisesta tilanteesta. **On kiinnitettävä erityistä huomiota siihen, että Suomi ei toiminnallaan vahvista autoritaaristen hallintojen asemaa.** Huolellinen arvio demokratia- ja ihmisoikeusvaikutuksista on tarpeen. Parlamentaarisen valvonnan, oikeusvaltion rakenteiden ja vallan vahtikoirana toimivan kansalaisyhteiskunnan vahvistaminen ovat keskeisiä osa-alueita, jotta kumppanimaiden taloudellinen kehitys hyödyttää koko yhteiskuntaa. Muutoin riskinä on epädemokraattinen kehitys, joka ei ole pitkällä tähtäimellä

Suomenkaan etu. Suunnitelmallisella, harkitulla ja pitkäjänteisellä työllä demokratia- ja oikeusvaltiotuki edistävät demokraattisempaa, toimivaa yhteiskuntaa.

Selonteossa todetaan, että EU:n rooli Suomen kauppa- ja kehityspolitiikan viitekehyksenä säilyy merkittävänä. Myös EU:n kansainvälisissä kumppanuuksissa yhteistyötä painotetaan entistä enemmän kaupan ja yksityisen rahoituksen suuntaan, mikä näkyy erityisesti Global Gateway -aloitteessa. Vaikka demokraattiset arvot on mainittu osana Global Gatewayn perusperiaatteita, ei ole selvää, miten varmistetaan, etteivät infrastruktuurihankkeet ja investoinnit ohjelman kautta vahvista autoritaarista kehitystä. **Global Gateway -investointiohjelmassa tulee huomioida demokratiakehitys ja toteuttaa itsenäinen demokratia-auditointi.**

Demo Finland pitää positiivisena, että selonteossa on huomioitu kestävän kehityksen tavoitteet. Kiinnitämme kuitenkin huomiota ihmisoikeusperustaisuuden puuttumiseen. YK:n kestävän kehityksen tavoitteet eivät ole oikeudellisesti sitovia, mutta kansainväliset ihmisoikeussopimukset ovat. Kansalais- ja poliittisten oikeuksien heikentyessä ympäri maailmaa korostamme, että **Suomen kehitysyhteistyön ja kaupallisen yhteistyön kehittyvien maiden kanssa on oltava ihmisoikeusperustaista.** Selonteon mukaan Suomi tukee demokratiaa, oikeusvaltiota ja ihmisoikeuksia, joten yhteistyön on pohjauduttava ihmisoikeuksiin myös käytännön toimeenpanossa.

Demokratia edistää kestävää kehitystä ja ihmisoikeuksien toteutumista sekä luo edellytyksiä taloudelliselle kasvulle. Demokratiaa ei voi viedä, mutta sitä voi ja pitää tukea.

Lisätiedot:

Anu Juvonen
Toiminnanjohtaja, Demo Finland
anu.juvonen@demofinland.org, 0415283483

Virva Viljanen
Dialogiasiantuntija, Demo Finland
virva.viljanen@demofinland.org, 0503045345

Lähteet:

- Demo Finland: Vahva demokratia talouskasvun tuottajana
- International IDEA: Global State of Democracy Report 2024 – Strengthening the Legitimacy of Elections in a Time of Radical Uncertainty
- V-Dem: Democracy Report 2024 – Democracy Winning and Losing at the Ballot
- CIVICUS: The State of Civil Society Report 2024
- European Democracy Hub: A New Wave of Repression on Civic Space